

Þriðjudaginn 23. október 1990.

Nr. 71/1989. **Íslandsbanki hf.**

(Sigurður Sigurjónsson hdl.)

gegn

Þrotabúi Ingólfs Óskarssonar

(Hróbjartur Jónatansson hdl.).

Veðréttur. Handveð.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Guðrún Erlendsdóttir, Benedikt Blöndal, Haraldur Henrysson og Hrafn Bragason og Auður Þorbergsdóttir borgardómari.

Frá 1. janúar 1990 breyttist heiti áfrýjanda og varð Íslandsbanki hf.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 7. mars 1989. Hann gerir þær dómkröfur, að viðurkenndur verði handveðsréttur sinn í sparisjóðsbók nr. 70503 hjá sér, skráðri 20. júní 1986 á nafn Ingólfs Óskarssonar. Þá krefst hann þess, að viðurkenndur verði réttur sinn utan skuldaraðar til innstæðu bókarinnar 31. desember 1988, 819.631,79 krónu, ásamt áföllnum og áfallandi sparisjóðsvöxtum frá þeim tíma. Loks krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Í máli þessu krefst áfrýjandi handveðs í skuldbindingu sinni gagnvart veðþola. Hann hefur lagt fram óundirritað og ódagsett tryggingarbréf því til styrktar, að það hafi verið ætlun hans að öðlast handveð í sparisjóðsbók nr. 70503. Ekki hefur verið sýnt fram á, að neitt hafi verið því til fyrirstöðu, að gengið væri frá formlegum samningi um handveð, hafi um það tekist samningur við veðþola. Gera verður þá kröfu til innlánsstofnana, að eins og hér stendur á, tryggi þær sér skýrar og ótvíræðar sannanir fyrir veðréttindum. Að þessu athuguðu ber að staðfesta niðurstöðu hins áfrýjaða úrskurðar.

Rétt er, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er staðfestur.

Áfrýjandi, Íslandsbanki hf., greiði stefnda, þrotabúi Ingólfs Óskarssonar, 120.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur 10. febrúar 1989.

I.

Mál þetta var tekið til úrskurðar að loknum munnlegum málflutningi þann 13. janúar 1989.

Sóknaraðili, Útvegsbanki Íslands hf., gerir þær dómkröfur, að viðurkenndur verði handveðsréttur hans í sparisjóðsbók nr. 70503, sem skráð var þann 20. júní 1986 á nafn Ingólfs Óskarssonar hjá sóknaraðila, og jafnframt, að viðurkenndur verði réttur sóknaraðila utan skuldaraðar til innstæðu bókarinnar, kr. 703.546, ásamt áfallandi sparisjóðsvöxtum, nú 5% á ári. Þá krefst sóknaraðili málskostnaðar úr hendi varnaraðila skv. gjaldskrá LMFÍ.

Varnaraðili, þrotabúi Ingólfs Óskarssonar, krefst þess, að kröfum sóknaraðila verði hafnað og að sóknaraðila verði gert skylt að afhenda varnaraðila sparisjóðsbók nr. 70503, sem skráð var þann 20. júní 1986 á nafn Ingólfs Óskarssonar, að fjárhæð kr. 703.546 [ásamt nánar tilgreindum vöxtum].

Enn fremur krefst varnaraðili málskostnaðar úr hendi sóknaraðila skv. gjaldskrá LMFÍ og tiltekið verði í úrskurðarorði, að málskostnaður beri dráttarvexti skv. 10. gr. laga nr. 25/1987, sbr. 12. gr. sömu laga, að liðnum 15 dögum frá uppkvaðningu úrskurðar til greiðsludags.

Á skiptafundi þann 21. október 1988 var samkomulag með aðilum um, að mál þetta yrði rekið fyrir skiptarétti Reykjavíkur.

Sáttaumleitanir dómara hafa ekki borið árangur.

II.

Aðdragandi máls þessa er sá, að þann 8. mars 1988 var bú Ingólfs Óskarssonar, Hjallavegi 7, Reykjavík, tekið til gjaldþrotaskipta. Þann 18. mars 1988 var Hróbjartur Jónatansson héraðsdómslögmaður ráðinn bústjóri til bráðabirgða að búinu, og á fyrsta skiptafundi í búinu þann 2. september 1988 var hann kosinn skiptastjóri þess.

Bústjóri að þrotabúinu ritaði sóknaraðila bréf 6. apríl 1988, dskj. nr. 2, þar sem óskað var upplýsinga um reikninga þrotamanns hjá sóknaraðila, auk þess sem krafist var, að allir fjármunir í eigu þrotamanns, sem væru í vörslum sóknaraðila, yrðu þegar í stað afhentir skiptaráðandanum í Reykjavík.

Pann 2. júní 1988, dskj. nr. 17, ritaði sóknaraðili bústjóra að búinu bréf, þar sem upplýst var, að þrotamaður ætti hjá sóknaraðila almenna sparisjóðsbók, nr. 70503, sem hefði verið handveðsett bankanum til tryggingar öllum skuldum og skuldbindingum hans við bankann.

Sóknaraðili lýsti kröfum sínum í þrotabúið með kröfulýsingu, dags. 4. júlí 1988, dskj. nr. 4, og tiltók í kröfulýsingunni, að bankanum hefði verið sett að handveði sparisjóðsbók nr. 70503 við bankann með þeirri innstæðu, sem í henni væri á hverjum tíma.

Pann 20. júlí 1988 ritaði bústjóri þrotabúsins sóknaraðila bréf, dskj. nr. 5, í samræmi við 108. gr. laga nr. 6/1978. Í því bréfi hafnar bústjóri þeirri staðhæfingu, að sparisjóðsbókin, sem í þessu máli er deilt um, sé handveðsett bankanum.

Með bréfi, dags. 1. september 1988, dskj. nr. 6, ítrekar sóknaraðili skoðun sína, að um handveðssamning milli þrotamanns og sóknaraðila hafi verið að ræða varðandi umrædda sparisjóðsbók.

III.

Að ósk lögmanns sóknaraðila kom fyrir réttinn vitnið Sigurður Valdimarsson, kennitala 170737-3699, Lynghaga 3, Reykjavík, forstöðumaður víxla- og verðbréfadeildar Útvegsbanka Íslands hf. Vitnið upplýsti, að sparisjóðsbók sú, sem um væri deilt í málinu, væri svokölluð „bindibók“. Við stofnun slíkrar bókar væri gert samkomulag milli bankans og viðskiptamanns, að þegar bankinn keypti viðskiptavíxla, þá færi ákveðinn hundraðshluti af víxlakaupnum inn á „bindibókina“, sem væri í vörslum bankans, og útilokað væri að taka út úr bókinni nema með samþykki bankans. Vitnið kvað, að 10% af víxilkaupum Ingólfs Óskarssonar hefðu farið inn á sparisjóðsbókina, sem deilt er um í máli þessu, og að það hefði verið til að lækka skuldir Ingólfs við bankann.

Aðspurt um hugsanlega annan tilgang með „bindibók“ en sem tryggingu á skuldum viðskiptamanns við bankann taldi vitnið hugsanlegt, að bankinn liti svo á, að það væri eðlilegt, að aðili, sem sæktist eftir að fá lánaþyrirgreiðslu, hefði einhverja innstæðu á móti. Vitnið taldi, að venjan væri sú, að 2% af víxlakaupum bankans lægju eftir á „bindibók“, ef um iðnaðarfyrirtæki væri að ræða, en 5%, ef um verslunarfyrirtæki væri að ræða.

Aðspurður um tryggingar, sem bankinn bæði um vegna víxilkaupa, kvað mætti allan gang vera á því. Oft væru útbúin tryggingarbréf, en varðandi viðskipti Ingólfs hefði sparisjóðsbók nr. 70503 verið til tryggingar skuldum hans. Vitnið kvað Ingólf Óskarsson ekki hafa getað tekið út úr bókinni nema með samþykki bankans. Aðspurður um, hvort þessar „bindibækur“ væru merktar sérstaklega, upplýsti vitnið, að þær væru tölvuskráðar sem

handveð, og einnig, að límdur væri á þær hvítur miði, sem á stæði „handveð“.

IV.

Kröfur sóknaraðila eru á því byggðar samkvæmt greinargerð og munnlegum málflutningi, að í ljósi tilurðar, tilgangs og varslna sparisjóðsbókar nr. 70503 hjá sóknaraðila hafi hann handveðrétt eða handveðsigildi yfir bókinni og innstæðum á reikningi þeim, sem hún vísar til, og að um sé að ræða fullgild veðréttindi í skilningi 24. gr. laga nr. 6/1978 um gjaldþrotaskipti.

Sóknaraðili telur, að þó svo að (sic) formlegan handveðsgerning skorti á milli hans og Ingólfs Óskarssonar, svo sem tryggingarbréf undirritað af Ingólfi, þá sé það ljóst, að með því að gangast inn á stofnun umræddrar sparisjóðsbókar og viðtöku á andvirði keyptra víxla að frádregnum 10%, sem runnu inn á sparisjóðsreikninginn, sem var alfarið (sic) í vörslu sóknaraðila, þá hafi við það komist á fullgildur handveðssamningur. Til stuðnings kröfum telur sóknaraðili, að viðurkennt hafi verið af fræðimönnum, að fullgilt handveð stofnist í skriflegum kröfum, ef skuldari er sviptur umráðum skjala, sem krafa hefur verið fest á, og skuldara jafnframt tilkynnt um veðsetningu, og vitnar í þessu sambandi í Gauk Jörundsson: Um veðréttindi, bls. 36, útg. 1981. Sóknaraðili telur, að sparisjóðsbók sé í eðli sínu skilvís handhöfn fyrir kröfu á hendur vörslu- og ávöxtunaraðila (viðskiptabanka) til innstæðu þeirrar, sem er á hinum tilgreinda sparisjóðsreikningi hverju sinni og skráð er í bókina, þar sem hann hafi verið vörsluaðili umræddrar sparisjóðsbókar og einnig skuldari, þ.e. bókin vísaði á reikning í fórum hans sjálfs, telur sóknaraðili, að tilkynning um veðsetningu til Ingólfs væri óþörf.

Máli sínu til stuðnings vísar sóknaraðili til Hrd. 1969, 921, þar sem sá dómur sýni fram á, að í því tilviki hafi ekki verið nauðsyn á sérstökum handveðsgerningi til að sýna fram á handveðrétt.

Sóknaraðili styður einnig kröfur sínar með því, að allar skrár bankans hafi frá stofnun sparisjóðsreikningsins og löngu fyrir gjaldþrotaskiptin á búi Ingólfs sýnt, að um handveð sé að ræða og að sparisjóðsbókin hafi verið merkt með sérstöku tryggingarskránnúmeri, þ.e. 27251, dags. 20.6.86, skammstafað „HAND“, sem stendur fyrir handveð.

V.

Varnaraðili byggir kröfur sínar á því, að ekki hafi verið til að dreifa fullgildum veðsamningi á milli þrotamanns og sóknaraðila. Því hafi sóknaraðili ekki fengið handveðsréttindi yfir sparisjóðsbók þeirri, sem um væri deilt í þessu máli, og þeim innstæðum, sem hún vísaði til, þannig að bindandi

sé fyrir varnaraðila. Sparisjóðsbókin sé því eign varnaraðila, sem sóknaraðila beri að afhenda varnaraðila í samræmi við ákvæði laga nr. 6/1978.

Varnaraðili mótmælir því, að vörslur og hugleiðingar sóknaraðila um tilurð og tilgang sparisjóðsbókar nr. 70503 sé nægjanlegur grundvöllur um stofnun veðsamnings.

Af hálfu varnaraðila er því haldið fram, að til þess að unnt sé að viðurkenna stofnun veðsamnings, þurfi að hafa verið um skýrar og ótvíræðar viljayfirlýsingar að ræða af hálfu beggja aðila um gerð slíks samnings, en því hafi ekki verið til að dreifa í þessu máli. Vísar varnaraðili í því sambandi í endurrit úr skiptabók Reykjavíkur, dskj. nr. 18, þar sem þrotamaður sagðist við skýrslutöku ekki minnast þess að hafa gert veðsamning við sóknaraðila, en að hann útiloki það þó ekki.

Varnaraðili telur, að túlka verði þröngt öll sérréttindi einstakra kröfuhafa, er veiti þeim forgang til fullnustu krafna sinna umfram aðra, með hliðsjón af þeim meginsjónarmiðum, sem fram koma í gjaldþrotalögum nr. 6/1978 um jafnræði kröfuhafa, og því verði að krefjast þess, að slík réttindi séu óumdeilanlega stofnuð. Ef slíkt sé eigi um að ræða, verði kröfuhafi að láta sér lynda almenna stöðu í skuldaröð.

Varnaraðili telur því, að þar sem ekki sé um fullgildan veðrétt að ræða, þá eigi 24. gr., 2. mgr., laga nr. 6/1978 ekki við í þessu máli.

VI.

Ágreiningur í máli þessu er sá, hvort komist hafi á fullgildur samningur milli sóknaraðila og varnaraðila um handveðsrétt sóknaraðila að sparisjóðsbók nr. 70503. Það er enginn ágreiningur um það, að ekki var gerður formlegur samningur milli sóknaraðila og varnaraðila um handveðsrétt hins fyrrnefnda í umræddri sparisjóðsbók. Hins vegar greinir aðila á um það, hvort önnur atvik hafi leitt til þess, að fullgildur samningur um handveðsrétt sóknaraðila á sparisjóðsbókinni (sic).

Þar sem ekki var gerður formlegur veðsamningur milli sóknaraðila og Ingólfs Óskarssonar varðandi hina umdeildu sparisjóðsbók, verður að líta svo á, að sóknaraðili verði að sýna fram á, að fullgildur samningur hafi komist á milli aðila með öðrum hætti.

Ekki verður fallist á þau sjónarmið sóknaraðila í þessu máli, að vörslur, tilurð og tilgangur hinnar umdeildu sparisjóðsbókar sýni fram á stofnun veðsamnings. Varðandi vörslur á sparisjóðsbókinni er það alþekkt, að bankar geymi sparisjóðsbækur, og verður að teljast mjög varasamt að líta svo á, að vörslur þýði það, að bankar hafi þær að veði fyrir skuldum eiganda bókarinnar við bankann. Ekki verður heldur fallist á það í máli þessu, að tilurð og tilgangur ásamt vörslum sýni ótvírætt fram á handveðssamning milli sóknaraðila og Ingólfs Óskarssonar. Framburður vitnis-

ins bendir til, að stofnun „bindibókar“ sé skilyrði fyrir víxlaviðskiptum af hálfu sóknaraðila, og skipti því ekki máli, þótt viðskiptamaðurinn hefði fullnægjandi tryggingar fyrir skuldum sínum.

Varðandi tilvitnun sóknaraðila í bók Gauks Jörundssonar, Um veðréttindi, þá verður ekki séð, að það, sem vitnað er í, eigi við um þann ágreining, sem er í þessu máli. Sama gildir um skírskotun sóknaraðila í Hrd. 1969,921. Sá dómur tekur á öðru atriði efnislega en hér er ágreiningur um.

Þrátt fyrir skráningarform sóknaraðila á sparisjóðsbókinni og það, að Ingólfur Óskarsson hafi gengist inn á stofnun umræddrar sparisjóðsbókar og viðtöku á andvirði keyptra víxa að fráðregnum 10%, sem runnu inn á sparisjóðsbókina, verður það ekki talið bera með sér ótvíræða viljayfirlýsingu af hans hálfu til veðsetningar. Þar sem ekki var gerður formlegur gerningur, sem sýnir fram á handveðsrétt sóknaraðila, verður að gera strangar kröfur til veðsetningar vegna sérréttinda veðhafa gagnvart öðrum kröfuhöfum þrotamanns, og því verður ekki fallist á það sjónarmið sóknaraðila, að fullgildur handveðssamningur hafi komist á milli sóknaraðila og Ingólfs Óskarssonar. Þeim kröfum, sem sóknaraðili gerir í máli þessu, er því samkvæmt framansögðu hafnað.

Vegna kröfu varnaraðila um afhendingu sparisjóðsbókarinnar verður vaxtakrafa hans ekki tekin til greina, eins og hún er sett fram. Sóknaraðila er því aðeins gert skylt að afhenda varnaraðila sparisjóðsbókina með þeirri innstæðu, sem á henni er.

Eftir þessum úrslitum og með vísan til 177. gr. laga nr. 85/1936 er óhjákvæmilegt að leggja á sóknaraðila að greiða varnaraðila málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 80.000.

Úrskurður þessi hefur dregist vegna annríkis á embættinu.

Brynjar Níelsson, fulltrúi yfirborgarfégeta, kvað upp úrskurð þennan.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sóknaraðila, Útvegsbanka Íslands hf., er skylt að afhenda varnaraðila, þrotabúi Ingólfs Óskarssonar, sparisjóðsbók nr. 70503 við Útvegsbanka Íslands hf. með þeirri innstæðu, sem í henni er.

Sóknaraðili greiði varnaraðila, þrotabúi Ingólfs Óskarssonar, kr. 80.000 í málskostnað. Dráttarvextir falla á málskostnað 15 dögum eftir uppkvaðningu úrskurðar þessa til greiðsludags samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/1987, sbr. 12. gr. sömu laga.